

בסביבתנו ישנם מספר מקורות מים חשובים – באגן נחל בית העמק מצפון מזרח לירקא נמצא, עין פועם (בערבית נקרא עין מג'נונה) – המעיין המשוגע מכוון שהוא נובע לסירוגין – הוא בדרך כלל יבש אך כאשר הוא זורם זה לפעמים בעוצמה רבה) – באגן נחל געתון (המגיע לים בנהריה) ישנן שתי קבוצות מעיינות, קבוצה של ארבעה מדרום ודרום מערב לקיבוץ כברי וקבוצה נוספת מזרחה יותר בסביבת חורבת געתון. לגבי חלק מאמות המים באזור אין ספק שתפקידן היה לספק מים ממעינות אלה לעכו עיר החשובה של אזורנו וחלק שמשו להשקות את השדות אך תפקידם של חלק לא ברור.

אמות מהתקופה הטורקית

אנו מכירים שתי אמות שהזרימו מים ממעינות כברי לעכו, אחת (A) שנבנתה ע"י ג'זר פחה מושל עכו בסוף המאה ה-18 ונהרסה על ידי צבא נפוליאון בראשית המאה ה-19. ושנייה (B) שנבנתה ע"י סולימן פחה בשנת 1814. מהראשונה לא נותר שריד אבל אנו יכולים ללמוד רבות עליה ממפת ג'קוטן שנערכה בימי נפוליאון. (קטע נחשף לאחרונה) השנייה (B) פעלה עדיין בראשית קיומה של מדינת ישראל ובחלקה הגדול עדיין עומדת במקומה... אמות אלה פעלו בשתי שיטות שונות – השיטה הרגילה של הזרמה בתעלה משופעת העוברת מעל מקומות נמוכים על גבי קיר של קשתות ושיטת מגדלי ההרמה בה המים הזורמו בצינור ובמרחקים קצובים הורמו במגדלי הרמה שבערבית נקראים "תעלה" ובטורקית "סוטרזי". שיטה זו היא יוצאת דופן וכנראה הובאה הנה מטורקיה ושם שרדה מהתקופה הביזנטית. אמת ג'זר פחה (A) נבנתה רובה בשיטת מגדלי ההרמה אך אמת סולימן פחה (B) נבנתה בשיטה הרגילה עד לאזור מכללת הגליל המערבי של היום אך משם עד לעכו העתיקה נבנתה גם היא בשיטת המגדלים. אמה נוספת (C) שגם היא כנראה מאוחרת נחשפה מדרום לב"ס האזורי של המושבים שמדרום לכברי וממזרח לאנדרטת השיירה וכנראה הזרים את מי נחל געתון כדי להשקות את השדות.

אמות קדומות

במשך השנים התגלו שרידים רבים של אמות מים באזור אך תפקידם לא תמיד ברור וגילוי חדש לפעמים שינה את הפירוש שלנו של גילויים קודמים. לכן אציג אותם בסדר גילויים

- [1] תעלה בנויה שכוונו צפון דרום בשטח האבוקדו שלנו
- [2] מנהרה חצובה שהתגלתה בקיר המערבי של מחצבה מצפון לנס עמים. בחפירה נחשף פיר אלכסוני עם מדרגות (בנינו מבנה בטון מעל פתח הפיר שדרכו ניתן להיכנס למנהרה). על רצפת המנהרה נמצא נר מהתקופה הלניסטית
- [3] מנהרה בנויה תת קרקעית התגלתה בתוך קיבוץ לוחמי הגטאות.
- [4] מדרום לנחל בית העמק מנקודה מדרום לכליל עד לאמצע עמקה התגלו קטעים של שלוש אמות מקבילות חפירה הראתה שהראשונה היא תעלה צרה השנייה מנהרה עם פירים אנכיים שלא גמרו לחצוב אותה והשלישית תעלה רחבה.

[5] תעלה בנויה רומית התגלתה בדרום קיבוץ לוחמי הגטאות

[6] תעלה חצובה התגלתה לאחרונה בחפירה ליד הכביש הראשי צפונה מהכניסה לבית העמק

היום נראה ש[1] הזרים מים מנחל בית העמק להשקות את השדות בסביבה. חשבנו ש[2] ו[3] הזרימו מים ממעינות כברי אך היום נראה למרות השוני הרב בין המנהרות השונות שהיו שתי מערכות הראשון מנהרה מהתקופה ההלניסטית שלא סיימו את הכנתו ([2], [3] והאמה שנייה של [4]) ותעלה רחבה רומית (האמה השלישית של [4], [5], [6]), וששניהן הזרימו מים מעין פועם בנחל בית העמק לעכו – נראה שבימי קדם מעין זה היה שופע יותר מהיום.

